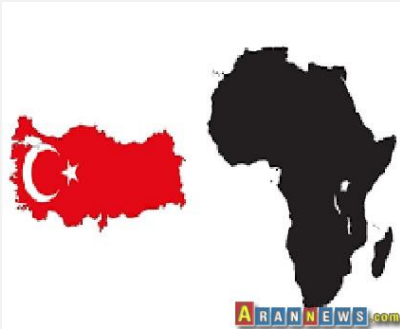

استراتژی ترکیه در قبال قاره سیاه

از دهه ۱۹۹۰، ترکیه یک استراتژی جامع و بلندمدت را برای تعامل با آفریقا اجرا کرده است. رویکرد آن بیشتر به سمت دستیابی به اهداف داخلی است تا جاه طلبی‌های سیاست خارجی...

به گزارش آران نیوز، از دهه ۱۹۹۰، ترکیه یک استراتژی جامع و بلندمدت را برای تعامل با آفریقا اجرا کرده است. رویکرد آن بیشتر به سمت دستیابی به اهداف داخلی است تا جاه طلبی‌های سیاست خارجی. ترکیه اولین «برنامه اقدام برای آفریقا» خود را در سال ۱۹۹۸ رونمایی کرد، آن زمان تقریباً مشخص شد که نهایتاً جایی برای ترکیه در پروژه اروپایی وجود ندارد. اما با تغییر رویکرد ترکیه نسبت به قاره آفریقا، ترکیه به عنوان عضو ناظر در اتحادیه آفریقا را دست یافت.

الزامات داخلی

برای درک استراتژی ترکیه در آفریقا، درک پویایی داخلی این کشور بر سیاست خارجی آن تأثیرگذار است. از اواخر دهه ۱۹۹۰، مجموعه فراملیتی از انجمن‌های اسلامی، رسانه‌ها و مدارس موسوم به جنبش گولن، نقش اصلی را در سرمایه‌گذاری ترکیه در قاره آفریقا ایفا کردند. دولت به رهبری حزب عدالت و توسعه (AKP) از این جنبش برای طرح قدرت نرم در سراسر آفریقا استفاده کرد و تا سال ۲۰۱۳، بیش از ۱۰۰ مدرسه تحت حمایت گولن در سرتاسر قاره فعال بودند. تلاش برای کودتا در سال ۲۰۱۶ روابط بین حزب عدالت و توسعه و متحدان گولنیست آن را تغییر داد. رئیس‌جمهور اردوغان کودتای نافرجام را متوجه فتح الله گولن و جنبش تحت رهبری او دانست. دولت ترکیه این گروه را در فهرست سازمان‌های تروریستی قرار داد و آن را سازمان تروریستی فتح الله (FETO) نامید. از همین روی آنکارا کشورهای آفریقایی را برای سرکوب جنبش گولن تحت فشار قرار داد. دولت‌ها در سرتاسر قاره واکنش‌های متفاوتی نشان دادند، اما بیشتر آنها به درخواست‌های آنکارا پاسخ مثبت دادند. بسیاری از مدارس تحت حمایت گولن با مدرسی که توسط بنیاد معارف که توسط دولت ترکیه در ژوئن ۲۰۱۶ ایجاد شد، جایگزین شدند. بطوریکه برادرزاده گولن نیز در کنیا دستگیر شد.

همکاری اقتصادی و امنیتی

آنکارا همچنین می‌داند که این قاره به صحنه‌ای حیاتی برای رقابت بین قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای تبدیل شده و بر این باور است که حفظ موقعیت خود برای ایجاد فرصت‌های اقتصادی و امنیتی بسیار مهم است. ردپای اقتصادی ترکیه در آفریقا به سرعت رشد کرده است، بطوریکه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی آن (FDI) در این قاره اخیراً از مرز ۶ میلیارد دلار عبور کرده و بیش از ۱۱۵۰ پروژه در دست اجرا دارد.

تجارت ترکیه و قاره آفریقا بین سال‌های ۲۰۰۳ و ۲۰۱۹ پنج برابر شد و از ۵.۵ میلیارد دلار به بیش از ۲۶ میلیارد دلار رسید. سفرهای هوایی نقش مهمی در این همکاری رو به رشد ایفا کرده است؛ اکنون ۵۲ شهر آفریقایی توسط خطوط هوایی ترکیه خدمات رسانی می‌شود و انتظار می‌رود این تعداد افزایش یابد. ترکیه نیز مانند روسیه، آفریقا را مشتری اصلی صنایع دفاعی خود می‌داند. این کشور یک سری قراردادهای تسلیحاتی با کشورهای آفریقایی از جمله کنیا، اوگاندا و تونس امضا کرده است. البته، این استراتژی بین‌المللی اهداف داخلی را تقویت می‌کند، چون آنکارا به دنبال تقویت تولیدکنندگان صنایع دفاعی و خودکفایی تا سال ۲۰۲۳، صدمین سالگرد جمهوری ترکیه، در این بخش است.

معاملات تجاری و نظامی با افزایش فعالیت دیپلماتیک همراه شده است؛ آنکارا حداقل ۳۷ دفتر نظامی در سرتاسر قاره ایجاد کرده و توافقنامه‌هایی را برای همکاری نظامی با چندین کشور از جمله چاد، نیجر و سومالی امضا کرده است.

سه کشور مهم در جاه طلبی ژئوپلیتیک آنکارا

اولین کشور سومالی بعنوان دروازه‌ای به اقیانوس هند است که دسترسی استراتژیک به دریای سرخ و خلیج عدن را فراهم می‌کند. همراه با کشور کوچک جیبوتی، سومالی نقطه کلیدی برای رقابت و البته تنش بین کشورهای عربی است. در سال ۲۰۱۱، اردوغان از موگادیشو، پایتخت سومالی، بازدید کرد و کمک‌های بشردوستانه ارائه کرد. از آن زمان، آنکارا بیش از یک میلیارد دلار کمک و سرمایه‌گذاری از جمله ساخت جاده‌ها، بیمارستان‌ها و مدارس به سومالی ارائه کرده است. در سال ۲۰۱۷، آنکارا یک پایگاه نظامی در موگادیشو، کمپ TURKSOM افتتاح کرد که شامل یک مرکز آموزشی نظامی نیز می‌شود. یک سال بعد، ظاهراً به درخواست مقامات سومالی، امارات متحده عربی به برنامه آموزش نظامی خود در این کشور پایان داد. اخیراً آنکارا ۲.۴ میلیون دلار از بدهی سومالی به صندوق بین‌المللی پول را پرداخت کرد.

لیبی همچنین به دلیل برنامه آنکارا بر سر آب‌ها و منابع مورد مناقشه در شرق مدیترانه و همچنین رقابت‌هایش با دیگر قدرت‌ها، نقش مهمی در استراتژی ترکیه در قبال آفریقا ایفا می‌کند. پس از توافق بین ترکیه و دولت طرابلس مورد حمایت سازمان ملل، نیروهای ترکیه به نیروهای مسلح لیبی آموزش و پشتیبانی می‌دهند. رقبای ترکیه – امارات متحده عربی، مصر و فرانسه – به طور ضمنی یا صریحاً از یک دولت رقیب لیبی حمایت کرده بودند. نقش برجسته آنکارا در لیبی با تشدید همکاری‌های نظامی و اقتصادی با تونس و الجزایر همراه بوده و الجزایر که اکنون دومین شریک تجاری ترکیه در این قاره است.

اتیوپی یکی دیگر از متحدان استراتژیک آنکارا است. ترکیه دومین سرمایه‌گذار اصلی این کشور پس از چین است و اتیوپی بیش از یک سوم (حدود ۲.۴ میلیارد دلار) سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ترکیه در آفریقا را به خود اختصاص داده است. علاوه بر موقعیت استراتژیک خود در شاخ آفریقا، اتیوپی همچنین دروازه ورود به شرق آفریقا است که در آن ترکیه فعالیت اقتصادی خود را افزایش داده است.

استراتژی جامع

این مثال‌ها نشان می‌دهد که استراتژی ترکیه در قبال آفریقا هم از نظر اولویت‌ها و هم از نظر گستره جغرافیایی جامع است. این نه تنها شامل همکاری نظامی، تجارت، سرمایه‌گذاری و دیپلماسی هواپیمایی، بلکه ابزارهای فرهنگی نیز می‌شود. برای مثال، سریال‌های ترکی میلیون‌ها بیننده را در بازارهای بزرگی مانند نیجریه و اتیوپی تسخیر کرده‌اند. گسترش روابط تجاری با ایجاد نمایندگی‌های دیپلماتیک (تعداد سفارتخانه‌های ترکیه در این قاره از ۱۲ سفارت در سال ۲۰۰۳ به ۴۳ تا سال ۲۰۲۱ افزایش یافت) و همکاری نظامی انجام می‌شود.

ترکیه همچنین از برخی مزیت‌های رقابتی سود می‌برد که احتمالاً در میان مدت و بلند مدت حفظ خواهد کرد. برخلاف رقبای اروپایی خود، ترکیه هیچ گذشته استعماری در روابط

خود با آفریقا ندارد. و برخلاف چین، ترکیه را نمی توان به سیاست های غارتگرانه، استعمار نو، ایجاد تله بدهی، یا ارائه کالاها و خدمات بی کیفیت به کشورهای آفریقایی متهم کرد.

چشم انداز

به باور کارشناسان آینده روابط ترکیه و آفریقا به سه عامل بستگی دارد؛ ۱- تحول شرایط اقتصادی و سیاسی ترکیه، ۲- چشم انداز سیاسی و امنیتی کشورهای هدف در آفریقا از جمله شمال آفریقا، اتیوپی و سودان و ۳- رقابت بین قدرت های جهانی و منطقه ای در این قاره. اکنون که فرانسه تصمیم گرفته است حضور نظامی خود در آفریقا را کاهش دهد، نفوذ ترکیه در ساحل و غرب آفریقا افزایش خواهد یافت، البته ایالات متحده نیز احتمالا عقب نشینی کند. تلاش های آنکارا برای تعامل با سنگال، گامبیا، گینه بیسائو، نیجریه، نیجر و چاد نشان می دهد که چقدر این منطقه را حیاتی می داند. در شاخ آفریقا، رویدادهای داخلی در سودان و اتیوپی سناریوهای آینده را تعیین خواهند کرد. در سودان، رئیس جمهور اردوغان با عمر البشیر، رئیس جمهور سابق، قراردادهای مهمی امضا کرده بود. این توافقات قدرت خود را از دست داده اند، چون به نظر می رسد ائتلاف انتقالی طرفدار تعامل با غرب است. در اتیوپی که چشم انداز ثبات نامشخص است، امارات و عربستان سعودی نفوذ آنکارا را به چالش می کشند. در این زمینه، مناقشه بر سر سد بزرگ رنسانس اتیوپی به موضوعی حیاتی تبدیل شده و آنکارا همچنان طرف آدیس آبابا در مقابل مصر که مخالف ساخت سد است را می گیرد.